

Postanowienie z dnia 21 kwietnia 2009 r.

I UZ 6/09

Ustanowienie pełnomocnika procesowego z urzędu nie musi oznaczać, że strona korzysta z pełnego zwolnienia od kosztów sądowych, w tym od opłaty podstawowej (art. 36 oraz art. 96 ust. 1 pkt 4 i 10 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jednolity tekst: Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.).

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca), Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 21 kwietnia 2009 r. sprawy z odwołania Marcina W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w K. o umorzenie należności funduszu alimentacyjnego, na skutek zażalenia ubezpieczonego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13 października 2008 r. [...]

1. o d d a l i ł zażalenie,
2. przyznał radcy prawnemu Marcie C. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Krakowie tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) podwyższoną o stawkę podatku od towarów i usług.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Krakowie postanowieniem z 13 października 2008 r. odrzucił skargę kasacyjną Marcina W. od wyroku tego Sądu z 2 kwietnia 2008 r., na podstawie art. 130² § 3 k.p.c. w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c., wobec nieopłacenia jej opłatą podstawową, wymaganą przez art. 36 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (dalej: ustawa o ksc).

W zażaleniu skarżący zarzucił, że był zwolniony od kosztów sądowych „ustawowo” przed pierwszą i drugą instancją (art. 96 ust. 1 pkt 10 ustawy o ksc). Po pra-

womocnym wyroku wniósł o ustanowienie pełnomocnika z urzędu i złożył oświadczenie o stanie rodzinnym i majątkowym. Sąd Apelacyjny ustanowił mu pełnomocnika (art. 117 i 118 k.p.c.). Tylko strona zwolniona od kosztów ma uprawnienie do żądania pełnomocnika z urzędu. Jako strona zwolniona od ponoszenia kosztów sądowych na podstawie art. 96 ust. 1 pkt 10 ustawy o ksc skarżący nie miał zatem obowiązku uiszczenia opłaty podstawowej. Ewentualny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych byłby bezprzedmiotowy. W sprawie nie ma zastosowania art. 2 ustawy z 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o ksc, gdyż przepisy dotychczasowe miały zastosowanie tylko do prawomocnego zakończenia sprawy. Zaskarżone postanowienie jest również niezgodne z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji, gdyż pozbawia skarżącego prawa do sądu przez wprowadzenie sankcji z tytułu niedopełnienia wymogów formalnych związanych z wniesieniem skargi kasacyjnej nieproporcjonalnych do celu regulacji z art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zaważył, co następuje:

Zażalenie nie jest zasadne i dlatego zostało oddalone. Ustawa o ksc spowodowała, że ubezpieczony utracił dotychczasowe ustawowe zwolnienie od opłat sądowych (z dniem 2 marca 2006 r. został uchylony art. 463 § 1 k.p.c.). Ustawa ta wprowadziła nową opłatę podstawową (30 zł) i obowiązek jej zapłaty przez stronę wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 96 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 36 ustawy o ksc). Obowiązek ten był bezwzględny, gdyż nie zwalniało od niego nawet uzyskanie przez stronę zwolnienia przez sąd od kosztów sądowych (art. 100 i art. 14 ustawy o ksc). Dopiero po zmianie ustawy o ksc ustawą z 14 grudnia 2006 r., zwolnienie przez sąd w całości od kosztów sądowych zwalnia również od opłaty podstawowej (art. 100 ust. 2 i art. 14 ust. 2 ustawy o ksc po zmianie). Zmiana nie objęła jednak pierwotnych art. 36 i 96 ust. 1 pkt 4 ustawy o ksc, co oznacza, że nie zniesiono przewidzianego w nich obowiązku zapłaty opłaty podstawowej. Innymi słowy, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych strona (odwołujący się) nie korzysta z pełnego ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych, gdyż opłata podstawowa jest nadal obowiązkowa,

z tą tylko zmianą, że nie ponosi jej strona, której Sąd przyznał pełne zwolnienie od kosztów (opłaty podstawowej).

Zażalenie zostało oparte na twierdzeniu, że skarżącemu przysługiwało pełne „ustawowe” zwolnienie od kosztów sądowych, gdyż ustanowiono mu pełnomocnika - radcę prawnego z urzędu, zatem nie miał obowiązku uiszczenia opłaty podstawowej od skargi kasacyjnej (art. 96 ust. 1 pkt 10 w związku z art. 36 ustawy o ksc oraz art. 117 i 118 k.p.c.).

Wnioskowanie to nie jest uprawnione. Ustanowienie pełnomocnika z urzędu nie musi oznaczać, że strona korzysta z pełnego zwolnienia od kosztów sądowych. Czym innym jest ustanowienie pełnomocnika z urzędu dla strony, która nie może ponieść kosztów zastępstwa procesowego i czym innym zwolnienie jej od kosztów sądowych (opłat) z mocy ustawy albo na mocy orzeczenia sądu (art. 117 i 118 k.p.c. oraz art. 100 i 101 ustawy o ksc). Pełnomocnika z urzędu mogła uzyskać strona zwolniona przez Sąd w całości lub w części od kosztów sądowych albo która korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych (art. 117 § 1 i § 6 k.p.c.). Zażalenie pomija tę rozłączną alternatywę, bowiem dla zweryfikowania własnej argumentacji wpierw winno odpowiedzieć na pytanie, w oparciu o którą z tych podstaw ustanowiono skarżącemu pełnomocnika z urzędu. Według skarżącego podstawą było „ustawowe” zwolnienie od kosztów sądowych. W ten sposób jedynie potwierdza, że nie składał on wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Po wniosku i zwolnieniu przez Sąd od kosztów sądowych strona uzyskuje zwolnienie w zakresie przyznanego zwolnienia i tak działa art. 96 ust. pkt 10 ustawy o ksc. Jednak nie ma to znaczenia dla argumentacji zażalenia, skoro skarżący nie składał wniosku o zwolnienie od kosztów. Oczywiście jest też, że w sprawie nie zapadło postanowienie Sądu Apelacyjnego, które zwalniałoby go od kosztów. Choć nie ma uzasadnienia postanowienia o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu dla skarżącego, to można przyjąć, że ustanowienie pełnomocnika z urzędu nastąpiło na podstawie art. 117 § 6 k.p.c., a nie na podstawie art. 117 § 1 k.p.c. Ubocznie można jedynie zauważyć, że po orzeczeniu (zakresowym) o niekonstytucyjności art. 117 § 1 k.p.c. przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 16 czerwca 2008 r. (P 37/07), strona będzie mogła wystąpić o pełnomocnika z urzędu bez wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Zatem, gdyby przyjąć argumentację skarżącego o pełnym ustawowym zwolnieniu od kosztów, to Sąd Apelacyjny byłby niekonsekwentny w drugim postanowieniu w odniesieniu do pierwszego (odrzucając skargę kasacyjną z braku opłaty pod-

stawowej, przy uprzednim ustanowieniu pełnomocnika z urzędu dla strony zwolnionej od kosztów). Nie zachodzi tu taka sprzeczność. Rozpoznanie zażalenia wymaga jedynie odwołania się do podstawowych reguł, zgodnie z którymi skarżący korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych, jednak nie w całości. W jego sytuacji zastosowanie miał przepis art. 96 ust. 1 pkt 4 (a nie pkt 10) ustawy o ksc, który przy braku wniosku i zwolnienia od kosztów, obciążał skarżącego obowiązkiem uiszczenia opłaty podstawowej od skargi kasacyjnej. Skoro opłata ta nie została uiszczona, to skarga kasacyjna zasadnie została odrzucona na podstawie art. 130² § 3 k.p.c. w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Skarżący nie wyjaśnił znaczenia jakie ma jego odwołanie się w zażaleniu do art. 2 ustawy z 14 grudnia 2006 r., nowelizującej ustawę o ksc. Wprowadza on rozwiązanie (*a contrario*), że w sprawach rozpoczętych po nowelizacji strona mogła już uzyskać zwolnienie od opłaty podstawowej - wskazano na to wyżej - co dla tej sprawy jest bezprzedmiotowe, gdyż skarżący nie wystąpił z wnioskiem o takie zwolnienie, natomiast niezasadnie trzyma się twierdzenia, że na podstawie ustawy o ksc korzystał z pełnego „ustawowego” zwolnienia od kosztów sądowych (art. 96 ust. 1 pkt 10). Ustanowienie dla skarżącego radcy prawnego z urzędu na podstawie art. 117 § 6 k.p.c. nie było równoznaczne ze zwolnieniem od obowiązku uiszczenia opłaty podstawowej w wysokości 30 zł od pism procesowych wymienionych w art. 36 ustawy o kosztach sądowych z 2005 r. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 28 sierpnia 2007 r., II UZ 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 333; z 29 stycznia 2008 r., II UZ 45/07, LEX 448291).

Nie ma racji zażalenie, gdy zarzuca, że odrzucenie skargi jest niezgodne z art. 45 ust. 1 i art. 1 ust. 3 Konstytucji, gdyż pozbawia prawa do sądu przez wprowadzenie sankcji nieproporcjonalnych do celu regulacji zawartej w art. 398⁶ § 2 k.p.c. Pierwszą kwestią, czyli zagadnieniem zgodności z prawem do sądu, Trybunał Konstytucyjny zajmował się w sytuacji analogicznej w związku z nieopłaceniem apelacji opłatą podstawową i w wyroku z 17 listopada 2008 r., SK 33/07, stwierdził, że art. 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje, że sąd odrzuca nieopłaconą apelację wniesioną przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, jest zgodny z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 78 Konstytucji RP. Przepis art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądo-

wych w sprawach cywilnych i art. 100 ust. 2 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, są zgodne z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 78 Konstytucji.

Z kolei odwołanie się do zasady proporcjonalności - z art. 31 ust. 3 Konstytucji - nie może pomijać, że sama ustawa zasadnicza stwierdza, że określenie postępowania przed sądami należy do ustawy (ustawodawcy zwykłego), przy tym postępowanie jest dwuinstancyjne (art. 176), a Sąd Najwyższy rozpoznający skargę kasacyjną nie jest kolejną (zwykłą) instancją, stąd skoro wymaga się, iżby wnosili ją tylko fachowi pełnomocnicy, to można również wymagać, aby od razu została opłacona opłatą podstawową, zgodnie z ustawą.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 394¹ § 3 i art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej orzeczono na podstawie § 2 ust. 3, § 5, § 11 ust. 2., § 12 ust. 2 pkt 2, § 15 i 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

=====